ARHEOLOGIE ŞI ARHEOLOGI ÎN BUCOVINA SECOLULUI AL XIX-LEA. DE LA ANTICARISM LA INSTITUȚIONALIZARE

BOGDAN-PETRU NICULICĂ

În cadrul lumii contemporane, arheologia şi-a câştigat un loc aparte, ca ştiinţă de sine stătătoare, datorită contribuţiei energice privind cunoaşterea generală a istoriei şi evoluţiei societăţii omeneşti. Având un ascendent în contextul european al secolului al XIX-lea, „secolul naţiunilor", arheologia din Bucovina, ca şi cea din România, a avut un început timid, „acoperit", la debut, de alte ramuri ale ştiinţei, cum ar fi, de exemplu, vasta ramură a geologiei, din mediul căreia a împrumutat anumite tehnici, mai ales în ceea ce priveşte stratigrafia. Treptat, însă, arheologia s-a individualizat şi s-a impus prin metodele, tehnicile aparte şi, în mod special, prin obiectul propriu de studiu abordat: civilizaţiile umane vechi. În ultimele decenii, arheologia a devenit tot mai prezentă în viaţa cotidiană, ea generând şi necesitând un complex de ştiinţe conexe, care o completează şi îi definesc identitatea.

Referindu-ne la ansamblul istoriografiei naţionale, observăm lacunele majore ale cunoaşterii istoriografiei arheologice regionale. Întrucât în unele lucrări de sinteză apariţia arheologiei în România este discutată în funcţie de criteriul regional (provincii istorico-geografice), paragraful dedicat Bucovinei este uşor identificabil; din păcate, însă, se observă că nivelul cunoştinţelor existente este departe de a fi satisfăcător, limitele fiind mai mult decât evidente, în cadrul clasic al unei abordări pur diacronice[1]. De altfel, şi în alte lucrări valoroase, ce tratează integral sau parţial segmente ale istoriei arheologiei româneşti, datele referitoare la zona noastră

[1] M. Petrescu-Dîmboviţa, *Izvoare arheologice*, în vol. *Istoria Românilor*. *I. Moştenirea timpurilor îndepărtate* (coord. Mircea Petrescu-Dîmboviţa, Alexandru Vulpe), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001, p. 46; N. Ursulescu, *Începuturile istoriei pe teritoriul României*, Ediţia a II-a (revizuită şi adăugită), Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2002, p. 14; M. Petrescu-Dîmboviţa, *Arheologia în România. Istoricul cercetărilor*, în vol. *Istoria Românilor*. *I. Moştenirea timpurilor îndepărtate*, Ediţia a II-a (coord. Mircea Petrescu-Dîmboviţa, Alexandru Vulpe), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2010, p. 50.

Analele Bucovinei, **XX**, *2* (41), p. – , Bucureşti, 2013

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

lipsesc cu desăvârşire[2]. De aici apare şi necesitatea studierii şi revigorării acestui subiect: din decalajul aparent existent între debutul arheologiei din Bucovina, comparativ cu Transilvania, Moldova şi Ţara Românească.

Cadrul general în care această ştiinţă s-a născut în ţara noastră a depins, desigur, de apartenenţa administrativă a fiecărei provincii. Astfel, se poate explica de ce într-o regiune, faţă de alta, există anumite diferenţe, care trebuie, firesc, înţelese din perspectiva organizării administrative separate, consecinţă a evoluţiei istorice parţial diferite.

Este ştiut faptul că cele mai vechi preocupări în domeniul descoperirii, acumulării şi conservării de obiecte cu valoare de patrimoniu arheologic pot fi regăsite în Transilvania. Ca o consecinţă a evoluţiei legislative europene (în special a celei austriece, care interesează în mod direct Transilvania, Banatul şi Bucovina) şi în Moldova şi Ţara Românească, diverşi particulari, aparţinând elitei culturale, politice şi economice a vremii, adună, conservă şi etalează, pentru a-şi satisface plăcerile proprii (ca răspuns la moda timpului), în palatele lor, uneori fabuloase colecţii arheologice, numismatice, de arme, documentaristice, de minerale, care au stârnit interesul la vremea lor. Impresionează, în epocă, unele colecţii particulare, precum cele deţinute de Cezar Bolliac, Dimitrie Sturdza, Neculai Beldiceanu, Grigore C. Buţureanu, Dimitrie Butculescu, de generalul Nicolae Mavros, Vladimir de Blaremberg, de banul Mihalache Ghica, de căpitanul Josef von Gutter[3]. Diversitatea şi, mai ales, valoarea acestora au impulsionat şi cercetările arheologice desfăşurate de amatori, cu un caracter empiric, nesistematic, pur acumulativ şi, din nefericire, general-distructiv. Această stare, ce caracterizează în mod deosebit prima jumătate a secolului al XIX-lea (dar cu reminiscenţe până în ultimele sale decenii), este cunoscută drept aşa-zisa perioadă a anticarismului, în care aceste obiecte de patrimoniu, ce nu beneficiau întotdeauna de cunoaşterea precisă a locului şi a condiţiilor descoperirii, au fost cumulate fără a avea o destinaţie socială bine delimitată, structurată şi o conservare în condiţii legitime şi în folosul generaţiilor viitoare.

Instituţiile, cercurile ştiinţifice şi politica cultural-ştiinţifică din Imperiul Habsburgic (din 1866 Austro-Ungar), dar şi cele din Vechiul Regat, au influenţat „mişcarea arheologică" şi gândirea istorică din Bucovina, societăţile şi instituţiile din provincie întreţinând legături strânse cu personalităţi şi instituţii similare. Iată, pe scurt, câteva dintre reperele cronologice principale de care trebuie legate

[2] Al. Păunescu, *Din istoria arheologiei româneşti, pe baza unor documente de arhivă*, Bucureşti, Editura AGIR, 2003; M. Anghelinu, *Evoluţia gândirii teoretice în arheologia românească. Concepte şi modele aplicate în preistorie*, Târgovişte, Editura Cetatea de Scaun, 2003; A. László, *Introducere în arheologie*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2006.

[3] N. Ursulescu, *op. cit.*, p. 11–15; B. P. Niculică, *Din istoricul preocupărilor arheologice în Bucovina. Societatea arheologică română*, Suceava, Editura Universităţii Suceava, 2009, p. 17–24, 84. Colecţia lui Gutter valora peste 1 200 de florini (în 1886), fiind catalogată drept cea mai valoroasă din întreaga Bucovină („Revista politică", Suceava, anul I, nr. 7, 15 august 1886, p. 9).

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

evenimentele definitorii pentru istoria arheologiei din Bucovina: Şcoala Ardeleană, prin lucrările lui S. Micu, Gh. Şincai, P. Maior; revistele „Siebenburgische Quartalschrift" (1790–1801) şi „Siebenburgische Provinzialblatter" (1805–1824). Ca expresie a elitei transilvănene, este de reţinut activitatea guvernatorului Samuel Bruckenthal (1721–1803) şi înfiinţarea muzeelor de la Aiud (1796), Sibiu (1817), Cluj (1859) şi Alba Iulia (1887). Mai adăugăm aici cadrul legislativ al *Regulamentelor Organice* (1831–1832), care includea paragrafe referitoare la arheologie şi „antichităţi", înfiinţarea Muzeului de Istorie Naturală la Iaşi (4 februarie 1834) şi a Muzeului de Istorie Naturală şi Antichităţi la Bucureşti (3 noiembrie 1834), în cadrul căruia s-a editat foaia „Muzeul Naţional".

În Moldova, sub îngrijirea lui Gheorghe Asachi şi Gheorghe Săulescu, au apărut, între 1844 şi 1845, mai multe suplimente ale revistei „Albina românească", intitulate „Arhiva «Albinei» pentru arheologia română şi industrie", prima revistă, am putea spune, cu specific arheologic din ţara noastră. A doua jumătate a secolului al XIX-lea este marcată de apariţia instituţiilor fundamentale: Universitatea din Iaşi (1860), Universitatea din Bucureşti (1864) şi Muzeul Naţional de Antichităţi (1864). Nu putem omite publicarea, la 10 aprilie 1874, a *Regulamentului asupra esplorărilor şi cumpărărilor de obiecte antice*, îmbunătăţit prin *Legea pentru conservarea şi restaurarea monumentelor istorice* şi *Legea pentru descoperirea monumentelor şi obiectelor antice* (1892). Aceste legi au fost asociate şi completate benefic cu înfiinţarea Comisiei Monumentelor Publice (1874) şi a Comisiunii Monumentelor Istorice (1892), care asigurau, efectiv, punerea lor în practică[4].

Aşadar, acesta este cadrul de ansamblu în care trebuie să aşezăm şi să înţelegem devenirea arheologiei din Bucovina: în primul rând, normativele existente în Imperiu şi apoi, cu influenţă indirectă, legislaţia din România, care era cunoscută şi în Bucovina. Preocupările din provincie pot fi ataşate astăzi evoluţiei generale naţionale (în mod egal şi celei din Imperiu), ele fiind subsumate etapei de pionierat, în care se formează idei, concepte, se structurează instituţii, societăţi, se acumulează şi se organizează colecţii (chiar dacă nu întotdeauna pe criterii metodice, ştiinţifice) şi se reuşeşte publicarea, într-o formă, mai mult sau mai puţin ştiinţifică, a rezultatelor cercetărilor. În acelaşi timp, se acordă o atenţie sporită informării publicului larg în legătură cu însemnătatea descoperirilor arheologice şi

[4] M. Babeş, *Marile etape ale dezvoltării arheologiei în România*, în SCIVA, 32, 1981, 3, p. 319–330; N. Ursulescu, *op. cit.*, p. 12–15; M. Anghelinu, *op. cit.*, p. 81–98; Al. Barnea, *O istorie scurtă*, în vol. *Arheologia clasică în România*. *Primul secol*, coord. Alexandru Barnea, Cluj-Napoca, 2003, p. 13–22; A. László, *op. cit.*, p. 56–61; B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 17–24.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

conştientizării valorii patrimoniului, acest din urmă aspect fiind considerat o prioritate de către forurile ştiinţifice[5].

Primele preocupări arheologice din Bucovina se leagă de iniţiativa autorităţilor imperiale, care au emis, în luna septembrie a anului 1828, o dispoziţie, preluată de Consistoriul din Cernăuţi, ce includea precizări în privinţa patrimoniului istoric, arheologic şi numismatic. Documentul Consistoriului a fost trimis preoţilor din Bucovina; păstrat astăzi în mai multe arhive bisericeşti (ex. arhiva parohiei Mitoc-Dragomirna, arhiva parohiei Câmpulung Moldovenesc), acesta cuprindea o listă a obiectelor ce urmau a fi inventariate, precum şi datoria preoţimii din Bucovina de a se îngriji de respectarea prevederilor conţinute în dispoziţie. Este notabil proiectul alcătuirii unui repertoriu exhaustiv, intitulat *Corpus Antiquarum Inscriptorum Imperii Austriaci*, care să includă toate inscripţiile descoperite în Bucovina[6].

Înfiinţată în prezenţa împăratului Franz Josef, în anul 1856, Comisia Centrală pentru artă şi monumente istorice (Zentralkommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale) din Viena a jucat un rol decisiv în evoluţia arheologiei din Bucovina[7]. Organizată metodic, având în componenţă nume de rezonanţă, Comisia Centrală a dirijat cercetările din întreg cuprinsul Imperiului. Pentru Bucovina, această comisie a stabilit existenţa a trei membri conservatori şi a cinci membri corespondenţi, care aveau îndatorirea de a trimite periodic, la Viena, rapoarte şi dări de seamă mai succinte, referitoare la diversele categorii de descoperiri arheologice, numismatice, monumentale şi documentaristice. Aceste rapoarte au fost publicate în prestigioasele reviste ale Comisiei: „Mittheilungen der Zentralkommission" şi „Jahrbuch der Zentralkommission". De asemenea, rezultatele unor săpături arheologice de amploare din Bucovina au fost rezumate în „Anuarul Societăţii de Antropologie din Viena", aşa cum este cazul săpăturilor arheologice de la Şipeniţ (azi în regiunea Cernăuţi) şi Horodnic de Jos (judeţul Suceava). Comisia Centrală din Viena a încurajat cercetările arheologice, finanţându-le, contribuind nemijlocit la dezvoltarea acestei ştiinţe. Rolul comisiei în epocă a fost unul extrem de important, şi, din păcate, puţin cunoscut chiar între arheologii din zilele noastre. Preocupările acesteia, legate de repertorierea, acumularea şi valorificarea publicistică, inclusiv a celor mai vechi urme de locuire din Bucovina, merită a fi studiate minuţios, pentru a surprinde anumite direcţii ale politicii culturale imperiale în provincie. În 1856, primul conservator pentru Bucovina, numit de Comisia Centrală, a fost Andreas

[5] M. Ignat, *Din istoricul cercetărilor arheologice din judeţul Suceava*, în „Studii şi materiale. Istorie. Anuarul Muzeului Judeţean Suceava", I, 1969, p. 93–104; B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 17–24.

[6] E. I. Emandi, *Muzeul de istorie Suceava*, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1985, p. 22; B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 24–26.

[7] M. Ignat, *op. cit.*, p. 93–94; B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 26.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

Mikulicz, în ale cărui atribuţii intrau repertorierea descoperirilor arheologice şi identificarea siturilor ce urmau a fi investigate[8].

Însă nu doar autorităţile austriece au promovat interesul pentru patrimoniul cultural. Definitorie pentru etapa de pionierat a arheologiei din provincie a fost dorinţa unor reprezentanţi ai intelectualităţii româneşti de a înfiinţa instituţii de anvergură, dedicate acumulării, conservării şi prezentării artefactelor caracteristice diferitelor domenii ale ştiinţei din acea vreme: arheologie, istorie, numismatică, artă, ştiinţele naturii etc. Astfel, la doar doi ani de la înfiinţarea Comisiei Centrale din Viena, în anul 1858, reputatul profesor din Cernăuţi Aron Pumnul propunea guvernatorului Bucovinei, Franz Schmuck, organizarea unui Muzeu Naţional al Bucovinei. Câţiva ani mai târziu, în 1864, Eudoxiu Hurmuzachi, membru în „prezidiul ţării", înainta consistoriului episcopal al provinciei, un memoriu prin care îşi manifesta dorinţa strângerii obiectelor care să completeze colecţiile viitorului Muzeu Naţional[9].

În acest context, arheologul şi numismatul amator George cavaler de Costin a propus înfiinţarea unei societăţi arheologice în Bucovina. Astfel, în anul 1865, el publica, în „Foaia Soţietăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina", un anunţ. În acest text, Costin arăta că în Bucovina interesul pentru arheologie era încă redus, în timp ce din alte ţări pleacă, în locuri îndepărtate, comisii însărcinate cu studiul ştiinţific, oferind exemplul Franţei, care a trimis în România doi „bărbaţi învăţaţi", care au cercetat antichităţile romane din Dacia. Iată de ce George cavaler de Costin face apel la toţi românii, nu doar la cei din Bucovina, şi propune înfiinţarea unei societăţi arheologice, care să adune toate descoperirile arheologice, fie de la colecţionari, fie de pe urma săpăturilor. Scopul final era acela de a înfiinţa un Muzeu Naţional. Această iniţiativă lăudabilă a rămas însă fără efect, pe moment, dar, în conştiinţa publică, ideea se va păstra şi îşi va găsi, în timp, o finalitate. Toate aceste idei, care se făceau auzite prin vocea unor oameni importanţi, fie politici, fie de cultură, aveau o susţinere în măsurile culturale ale Imperiului. Astfel se explică faptul că în Bucovina au apărut cu uşurinţă, în scurt timp, societăţi arheologice şi instituţii specializate[10].

Politica imperială a dat rezultate în mod deosebit în ultimele trei decenii ale secolului al XIX-lea. Cercetarea arheologică din Bucovina a fost asigurată calitativ şi instituţional, prin înfiinţarea Societăţii Muzeului Siret (1870), Universităţii din Cernăuţi (1875), Societăţii Arheologice Române din Bucovina (1886), Muzeului

[8] B. P. Niculică, *op. cit*., p. 26–27.

[9] I. Dîrdală, *O scrisoare inedită de la Eudoxiu Hurmuzachi despre organizarea Muzeului Bucovinei*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Bucovinei", V, 1978, p. 493–494; E. I. Emandi, *op. cit*., p. 18, 22–23; B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 27–28.

[10] G. de Costin, *Anunţu*, în „Foaea Soţietăţii pentru Literatura şi Cultura Română în Bucovina", anul I, nr. 6, 1 iunie 1865, p. 12; E. I. Emandi, *op. cit.*, p. 19–20; B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 28–29.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

Țării Bucovinei din Cernăuți (1893) şi a Muzeului Orăşenesc Suceava (1900). În cadrul acestora au activat şi s-au implicat personalități marcante ale vieții culturale: Josef von Gutter, Dionisie Olinescu, Constantin Morariu, Karl A. Romstorfer, Raimund F. Kaindl, Simion Florea Marian, Iraclie Porumbescu, Ştefan Repta, Animpodist Daşchevici, Joseph Fleischer, Vasile Morariu, Victor Prelicz, Heinrich Klauser, Dimitrie Isopescu, Franz A. Wickenhauser, Franz cavaler Des Loges şi mulți alții[11].

Activitatea acestor instituții şi societăți a fost completată de diverşi pasionați de „antichități", care au transmis în presa bucovineană, în cea transilvăneană, precum şi din Vechiul Regat, ştiri despre unele descoperiri de obiecte vechi, mai mult sau mai puțin valoroase, unele verificabile şi valorificabile în prezent, care nuanțează istoriografia epocii. Articole, semnalări, intervenții având un conținut arheologic apar în colecțiile „Jahrbuch…" şi „Mittheilungen…", în „Anuarul Muzeului Țării Bucovinei" (Cernăuți) şi în presa locală bucovineană – „Gazeta Bucovinei", „Czernowitzer Zeitung", „Czernowitzer Wochenblatt " (Cernăuți) sau „Revista politică" (Suceava). În acelaşi timp, articole, note, informații valoroase au apărut în mod constant şi în alte periodice ale vremii, din Regat, Crişana sau Transilvania, în prestigioase reviste de specialitate, precum „Buletinul Societății Geografice Române" (Bucureşti) şi în presă – „Voința națională" (Bucureşti), „Familia*"* (Oradea), „Amicul familiei" (Gherla), „Tribuna" (Sibiu)[12].

Oricât de mult ne-am dori şi ar fi necesară înfățişarea unui tablou cât mai amplu, complex şi documentat despre începuturile şi manifestările arheologiei în Bucovina, acest lucru nu este posibil la un nivel ridicat de detaliere. Datele pe care le avem la dispoziție în momentul de față ne permit doar creionări inegale, uneori de suprafață, alteori mai profunde. Totuşi, este posibilă schițarea traiectoriei generale, în contextul mai amplu, național şi european. Firește, numeroase documente din arhivele vieneze, deocamdată neexplorate istoriografic, vor oferi amănunte interesante din activitatea unor arheologi, austrieci sau români şi, mai ales, despre materialele arheologice descoperite în Bucovina (schițe, planuri, desene ale obiectelor, detalii despre situri arheologice). De aceea, considerăm că este deosebit de importantă recuperarea memoriei înaintaşilor din domeniul fascinant al arheologiei, care se leagă de etapa de pionierat şi restituirea, către contemporaneitate, a justei valori şi contribuții în cadrul comunității ştiințifice de atunci şi de astăzi.

Avem în vedere faptul că toate personalitățile amintite aici au aparținut elitei culturale a Bucovinei (indiferent de naționalitate), ele manifestându-se puternic în viața culturală a provinciei. Chiar dacă unele dintre aceste personalități nu au fost decât arheologi amatori, pasiunea şi dorința nobilă de a lăsa urmaşilor mult râvnitul „muzeu național" au suplinit, prin autodidacticism şi, în anumite situații, prin

[11] M. Ignat, *op. cit.*, p. 93–104; E. I. Emandi, *op. cit.*, p. 14–33; B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 17–115.

[12] B. P. Niculică, *op.cit.*, p. 17–18.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

sacrificiul personal, lipsa unor studii de istorie[13]. Sintagma „muzeu național" trebuie înțeleasă însă în mod egal, din ambele perspective: română – cu tentă evidentă națională şi austriacă – marcată de gândirea imperială, cu direcție provincială, ca expresie şi reflex al conglomeratului național, etnic şi cultural impus.

În cele ce urmează, încercăm să evidențiem o serie de personalități definitorii pentru istoria arheologiei din zona noastră, de numele cărora se leagă descoperiri de referință ale arheologiei din România. Poate că locul lor în galeria truditorilor istoriei naționale va fi corect receptat, pe măsura contribuției fiecăruia la dezvoltarea şi propagarea cunoştințelor despre trecutul istoric al Bucovinei.

Astfel, primele mențiuni de natură arheologică cunoscute până în prezent îi aparțin arheologului amator Otto von Petrino (1834–1884). Personalitate încă puțin cunoscută istoriografic, Petrino a urmat gimnaziul la Cernăuți şi a studiat agricultura la Würtemberg. Baron, mare latifundiar, în 1875 a fost numit consilier domenial la Direcția Bunurilor Fondului Bisericesc din Bucovina. A avut unele preocupări de geologie, publicând în „Jahrbuch der geologischen Reichsanstalt" (1868, 1875). A avut funcția de conservator al Comisiei Centrale din Viena pentru secțiunea I-a (1870–1879). De numele său se leagă menționarea unor materiale arheologice preistorice din Bucovina, în scrisorile trimise din Sadagura, la 26 mai 1870, către Franz von Hauer, membru al comitetului de redacție al revistei „Mittheilungen der Anthropologischen Gesselschaft in Wien" („Anuarul Societății de Antropologie din Viena", înființat în 1870). Este vorba despre topoarele de piatră de la Kisseleu (astăzi Kiseliv / rom. Chisălău, raion Kicman' / rom. Cozmeni, regiunea Cernăuți, Ucraina), reprezentând o descoperire mai veche, datând din anul 1865, precum şi piesele găsite la Mamornița (astăzi în raionul Herța, regiunea Cernăuți), Suceava şi Cernăuți (în timpul lucrărilor pentru ridicarea Palatului Administrativ)[14].

Un moment de răscruce în fundamentarea arheologiei din Bucovina îl reprezintă activitatea lui Josef Eduard Ritter von Gutter (1809–1886), militar de carieră, arheolog şi numismat amator, pe care îl putem considera a fi primul

[13] Este vorba în principal despre J. von Gutter şi D. Olinescu, care au sacrificat averea personală pentru a crea cele două societăți arheologice şi pentru a cumpăra, de pe „piața neagră" diverse obiecte arheologice, salvându-le de la dispariție.

[14] O. von Petrino, *Steingeräthe aus der Bukowina* (Schreiben an Hrn. v. Hauer, ddo. Sadagora, 26. Mai 1870), în „Mitteilungen der Antropologischen Gesellschaft in Wien" (în continuare se va cita MAGW), Wien, I, 1871, p. 109–110. Despre O. von Petrino vezi şi: R. F. Kaindl, *Die Anthropologische Gesellschaft in Wien in ihrem Verhältnisse zur Bukowina*, în „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums", Czernowitz, I, 1893, p. 72–74; Idem, *Geschichte der Bukowina. Erster Abschnitt. Von den ältesten Zeiten bis zu den Anfängen des Fürstenthums Moldau (1342)*, Czernowitz, p. 5 şi nota 2; I. G. Sbiera, *Petrino P. Otto*, în *Enciclopedia Română* (coord. C. Diaconovich), vol. III, Sibiu, 1904, p. 577; B. P. Niculică, *op. cit.*, p. 27 şi nota 47.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

arheolog al Bucovinei[15]. Născut într-o familie de vază a Sucevei, tatăl său fiind o vreme primar, a urmat gimnaziul la Cernăuți, apoi Şcoala de Artilerie de la Praga. În 1843 ajunge locotenent, trei ani mai târziu, locotenent major; este detaşat la Horodenka (astăzi în Ucraina), având drept misiune comanda spitalului. La 1 mai 1848 devine căpitan şi este trimis la Timişoara, unde se remarcă în luptele de la Bârzava şi Lipova. În anul 1849 ajunge la Cernăuți, iar de aici la Colomea, având drept sarcină paza graniței ungaro-galițiene. Revine în Bucovina, într-o primă etapă, la Siret, iar mai târziu, la Cernăuți. Cu prilejul vizitei împăratului Franz Josef în Bucovina, din anul 1854, Gutter a comandat compania de elită. În 1855 s-a pensionat, retrăgându-se la Siret, unde, pe lângă activitatea de arheolog şi numismat amator, a contribuit la dezvoltarea oraşului, mai ales în perioada în care a fost primar (1870–1872).

Josef von Gutter a înființat Societatea Muzeului Siret (1870–1884), prima societate arheologică din Bucovina, având, printre altele, scopul declarat de a strânge obiecte pentru viitorul Muzeu al Țării Bucovinei. Este autor al unui chestionar arheologic, adresat către toate parohiile din Bucovina, transmis prin grija Consistoriului mitropolitan din Cernăuți, privind semnalarea „antichităților" provinciei. A fost conservator al Comisiei Centrale din Viena în perioada 1880–1885, pentru secțiunea I-a. În luna iunie 1884, împăratul Franz Josef i-a oferit „Coroana de Fier clasa a III-a" în grad de cavaler. A contribuit la înființarea Cabinetului de antichități (inclusiv numismatică) al Universității din Cernăuți. Autor al unei cronici istorice a oraşului Siret, rămasă în manuscris, Josef von Gutter este descoperitorul primelor monumente arheologice care, mai târziu, vor fi atribuite culturii amforelor sferice de pe teritoriul României (mormintele în cutie de piatră de pe Dealul Ianculuí, de la Grăniceşti, județul Suceava) şi al primelor depozite de bronzuri din Bucovina: Prelipca şi Prisăcăreni (azi în regiunea Cernăuți). El a menționat, printre multe altele, obiectele neolitice şi eneolitice descoperite în Bucovina, cu predilecție pe cele din zona oraşului Siret. Astăzi, în colecțiile muzeului din Siret se mai păstrează o statuetă antropomorfă aparținând culturii Cucuteni, descoperită de Gutter. A publicat în presa cernăuțeană: „Czernowitzer Zeitung", „Czernowitzer Wochenblatt" şi în „Mittheilungen der k. k. Central-Commission" (Viena)[16].

[15] B. P. Niculică, *op. cit*., p. 29–35.

[16] *Notizen. 21*. (*Vom Serether Museum-Verein*), în „Mittheillungen der k. k. Zentralkommission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale" (în continuare se va cita MEEW), VI. Jahrgang, N.F., 1880, p. LXXVI; *Notizen. 45*. (*Die Hünengräber von Graniczestie*), în MEEW, VI. Jahrgang, N.F., 1880, p. LXXXV; *Notizen. 49*, în MEEW, VII. Jahrgang, N.F., 1881, p. LXXX; *Notizen. 135*, în MEEW, X. Jahrgang, N.F., 1884, p. CCXXIV şi fig. 7; *Notizen. 121*, în MEEW, XI. Jahrgang, N.F., 1885, p. CXVII şi fig. 8 de la p. CVXI (notițele din acest periodic reprezintă ştiri sintetice, uşor modificate față de forma lor originală, întocmite pe baza rapoartelor şi dărilor de seamă ale lui J. von Gutter). Pentru referințe despre J. von Gutter vezi: V. Prelicz, *Geschichte der Stadt Sereth und ihre Alterthümer*, Sereth, 1886, p. 31–32; „Revista politică", I, nr. 7, 15 august 1886, p. 9; S. Reli, *Oraşul Siret în vremuri de demult. Din trecutul unei*

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

După dispariţia lui J. von Gutter, în luna mai 1886, o parte a colecţiilor Societăţii Muzeului Siret a fost preluată de o mai veche cunoştinţă a sa: Dionisie Olinescu (1852–1924). Arheolog amator, autodidact, pasionat de istoria şi conservarea patrimoniului, precum şi de săpăturile stratigrafice, publicist, Olinescu a luat iniţiativa de a crea o societate arheologică prin intermediul căreia să continue activitatea lui Gutter. Astfel, a apărut, sub conducerea sa, la Cernăuţi, în anul 1886, Societatea Arheologică Română din Bucovina, prima societate română de acest fel din Bucovina.

D. Olinescu (foto) a frecventat Gimnaziul din Cernăuţi, unde l-a avut ca profesor pe Aron Pumnul, urmând studiile juridice de la Viena, Innsbruck şi Cernăuţi. Pasiunea pentru studiul antichităţilor i-a fost insuflată de marele profesor de la Universitatea din Cernăuţi, academicianul Ion G. Sbiera. În perioada 1878–1893 funcţionează în cadrul administraţiei austriece ajungând comisar de finanţe. În 1893, din cauza unor presiuni din partea autorităţilor, în condiţii încă neelucidate pe deplin, se refugiază în Regat, unde se stabileşte definitiv. A funcţionat, o scurtă perioadă, la Biroul statistic şi la Fundaţia Universitară „Carol I” din Bucureşti, îndeplinind apoi funcţia de profesor la Vaslui, Focşani, Slatina, Caracal. Revine în Bucureşti, unde funcţionează o vreme la Arhivele Statului, devenind bibliotecar la recomandarea lui Dimitrie Onciul, post din care s-a şi pensionat în anul 1921.

Pentru meritele sale deosebite a fost numit membru corespondent al Societăţii Geografice Române (1886) şi membru corespondent al Comisiei Centrale din Viena (1891). D. Olinescu a publicat studii de istorie, geografie, numismatică, fiind prezent şi cu intervenţii numeroase în presă, în special în revistele de la Sibiu („Tribuna”), Gherla („Amicul familiei”), Oradea („Familia”), în care a prezentat reportaje şi sinteze ale vieţii culturale din Bucovina, făcând cunoscute totodată descoperirile arheologice din provincie. A mai colaborat la „Voinţa naţională” (Bucureşti), „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums”, „Junimea literară” şi „Gazeta Bucovinei” (Cernăuţi), „Buletinul Societăţii Geografice Române” (Bucureşti) etc.

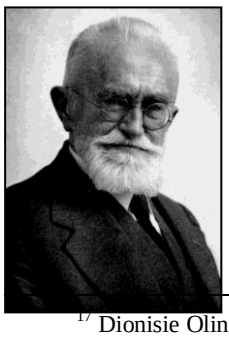
Pasionatul arheolog a repertoriat descoperirile arheologice ale Bucovinei, cunoscute la nivelul secolului al XIX-lea din Bucovina, inclusiv cele neolitice, eneolitice şi din epoci istorice mai târzii, pe care, ulterior, le transpune cartografic, realizând *Charta arheologica a Bucovinei*, unicat pentru arheologia română a

vechi capitale a Moldovei, Cernăuţi, 1927, p. 10–13; R. Gassauer, *Briefe Gutters an Wickenhauser*, Sonderdruck aus: *Bukowiner Heimatblätter*, herausgegeben von A. Nibio, Radautz, Jahrgang I, Heft 2–3, 1933; I. Andrieşescu, *Cercetări şi descoperiri arheologice în Bucovina*, în CNA, XII, nr. 105, ianuarie-martie 1936, p. 163, 169; M. Ignat, *op. cit*., p. 94–95; E. Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, 2004, p. 468; B. P. Niculică, *op. cit*., p. 29–35.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

acelor vremuri. Aminteşte vestigiile eneolitice din zona oraşului Siret, precum şi cele din cuprinsul întregii Bucovine (statuete antropomorfe, topoare de piatră, ceramică, tumuli, morminte izolate ş.a.), depozite de bronzuri, necropole tumulare ş.a. A fost colaborator la tomul al III-lea al *Enciclopediei Române*, Sibiu, 1904 (coordonator C. Diaconovich)[17]. În ceea ce ne priveşte, prin rezultatele obținute îl considerăm drept primul arheolog român al Bucovinei[18].

Cercurile ştiinţifice vieneze au fost mereu interesate de vestigiile arheologice ale Bucovinei. Din acest motiv, s-a decis trimitere unor specialişti de renume pentru efectuarea unor recunoaşteri arheologice de teren mai detaliate, precum şi pentru săpături arheologice în obiective considerate a fi de maximă importanţă. Astfel, Societatea de Antropologie din Viena l-a finanţat pe Josef von Szombathy (1853–1943), unul dintre cei mai importanți arheologi austrieci, în vederea efectuării unor prospecțiuni arheologice în Bucovina.

Josef Szombathy (foto) a studiat la Institutul Politehnic din Viena (1870–1874), fiind interesat în acelaşi timp de cursurile de botanică şi paleontologie, ținute de Andreas Kornhuber, dar în mod deosebit de mineralogie şi petrografie, discipline predate de Ferdinand von Hochstetter (al cărui asistent devine începând cu anul 1874). Între anii 1874 şi 1875 audiază cursurile de geologie ale lui Eduard

[17] Dionisie Olinescu, *Din Bucovina*, în „Familia", Oradea, XII, nr. 37, 12/24 septembrie 1876, p. 442; Idem, *Din Bucovina*, în „Familia", XII, nr. 46, 14/26 noiembrie 1876, p. 550; Idem, *Tesaurulu dela Petrosa seau „Cloşca cu puii ei de auru". Studiu archeologicu*, Gherla, 1884; Idem, *Anticităţi din Bucovina*, în „Tribuna", Sibiu, II, nr. 47, 28 februarie/12 martie 1885, p. 186–187; Idem, *Anticităţi din Bucovina*, în „Tribuna", II, nr. 48, 1/13 martie 1885, p. 190–191; Idem, *Necesitatea unei societăţi arheologice*, în „Familia", XXI, nr. 39, 29 septembrie/11 octombrie 1885, p. 460, 462; Idem, *Scrisori din Bucovina. (Descoperire archeologică, o Societate archeologică română în Cernăuţi, artiste)*, în „Familia", XXI, nr. 52, 29 decembrie/10 ianuarie 1885, p. 625; Idem, *Starea archeologică în Bucovina*, în „Tribuna", III, nr. 10, 14/26 ianuarie 1886, p. 37; Idem, *Convorbiri archeologice. Cu privire la români*, în „Familia", XXV, nr. 23, 4/16 iunie 1889, p. 271; Idem, *Charta arheologică a Bucovinei*, în „Buletinul Societăţii Geografice Române" (în continuare se va cita BSGR), Bucureşti, XV, trim. I–II, 1894, p. 64–94; Idem, *Chărţile Bucovinei*, în BSGR, XV, trim. III–IV, 1894, p. 3–10.

[18] Despre D. Olinescu vezi: C. Morariu, *Kulturhistorische und ethnographische Skizzen über die Romänen der Bucovina*, 1 Theil, Resicza-Wien, 1888–1891, p. 245–247, 304–305; Idem, *Părţi din istoria Românilor bucovineni scrise în limbă poporală*, Cernăuţi, 1893, p. 242–243, 304–309; I. G. Sbiera, *Olinschi (Olinescu), Dionisiu*, în *Enciclopedia Română* (coord. C. Diaconovich), vol. III, Sibiu, 1904, p. 453; C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina. 1775–1918 (în legătură cu evoluţia culturală şi politică)*, Cernăuţi, 1926, p. 262; L. Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea. Material românesc. Oameni şi înfăptuiri*, Bucureşti, 1999, p. 614; M. Ignat, *Dionisie Olinescu*, în „Suceava", V, 1978, p. 513–520; D. Vatamaniuc, *Dionisie O. Olinescu, arheolog şi cronicar al vieţii ştiinţifice, culturale şi artistice*, în „Analele Bucovinei", III, nr. 1, 1996, p. 17–32; E. Satco, *op. cit.*, vol. II, p. 151–152; B. P. Niculică, *Societatea arheologică română din Bucovina – 122 de ani de la înfiinţare*, în „Crai nou", Suceava, nr. 4 780, vineri, 4 iulie 2008, p. 5; Idem, *Din istoricul…*, p. 73–115.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

Suess, iar între 1875 şi 1876 pe cele de geografie fizică ale lui Friedrich Simony de la Facultatea de Filosofie a Universității din Viena. Pentru formarea sa profesională viitoare au fost importante săpăturile de la Hallstatt, conduse de Ferdinand von Hochstetter, la care a participat alături de prietenul şi colegul său Franz Heger (mormintele 997–1004).

A fost custode al colecției de antropologie şi preistorie a Muzeului de Istorie Naturală (Naturhistorisches Museum) din Viena, membru (1879) şi vicepreşedinte (1910–1920) al Societății de Antropologie din Viena, vicepreşedinte al Societății de Preistorie din Viena (1913–1934). A avut calitatea de membru corespondent al Societății de Numismatică şi Anticariat din Philadelphia (1884), al Societății de Antropologie, Etnologie şi Preistorie din Berlin (1894), al Societății Anticarilor din Nord din Copenhaga (1907), al Şcolii de Antropolgie din Paris (1908). De asemenea, a fost membru de onoare al mai multor societăți: Societatea de Antropologie din München (1895), Societatea Elvețiană de Preistorie (1918), Societatea de Antropologie din Viena (1931), Societatea de Preistorie din Viena (1933). Conservator al Comisiei Centrale din Viena (1900). A primit crucea de cavaler al „Ordinului Franz Josef" (1889).

Manifestând un interes special pentru preistoria europeană, Josef Szombathy a fost trimis de Societatea de Antropologie din Viena în provincie, în anii 1893 şi 1894, pentru recunoaşteri de teren şi prospecțiuni, în vederea stabilirii oportunităților viitoare de cercetare. Încă dinaintea sosirii în Bucovina, Szombathy a consultat manuscrisul lucrării lui Dionisie Olinescu, *Charta archeologica a Bucovinei*, aflat la Societatea de Antropologie din Viena, precum şi lucrări pe care K. A. Romstorfer şi J. Polek i le-au pus la dispoziție pentru a se familiariza cu stadiul cercetărilor de aici. Un sprijin deosebit i-a fost acordat de către profesorul R. F. Kaindl, detaşat în acelaşi an (1893) la Universitatea din Cernăuți, care l-a însoțit în timpul cercetărilor din 1893.

Szombathy a întreprins săpături arheologice la Şipeniț, Hliboca, Hlinița (regiunea Cernăuți), Horodnic de Jos (județul Suceava), precum şi cercetări de suprafață la Suceava, Rădăuți, Volovăț, Satu Mare, Milişăuți. La Şipeniț a săpat, împreună cu K. A. Romstorfer, pe proprietatea învățătorului Vasile Arici, descoperitorul cunoscutului sit arheologic cucutenian. Rezultatele obținute l-au determinat să revină în 1894 cu o nouă săpătură. La 17 noiembrie 1893 a prezentat, în cadrul unei şedințe a curatoriului Muzeului Țării Bucovinei, un raport detaliat asupra săpăturilor proprii din acel an. A publicat rezultatele cercetărilor din Bucovina în „Anuarul Muzeului Țării" („Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums") (Cernăuți). A redactat capitolul *Vorgeschichte* din cadrul monografiei *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina* (Viena, 1899), în care sintetizează descoperirile arheologice preistorice din provincie, consacrând un spațiu important cercetărilor personale de la Şipeniț. În ilustrația

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

aferentă textului – realizată de artistul vienez Theodor von Ehrmanns – se regăsesc unele vase pictate din această staţiune[19].

Lui Karl Adolf Romstorfer (1854–1916), arhitect, istoric şi arheolog, Bucovina îi datorează multe; nu este vorba doar de cunoscuta restaurare a monumentelor istorice, ci şi de numeroasele cercetări arheologice de teren, în mod deosebit cele aparţinând preşi protoistoriei fiind încă puţin cunoscute cercetătorilor. A studiat istoria artei şi arhitectura la Universitatea Tehnică din Viena. Numit inspector pentru şcolile publice, este trimis în Bucovina, unde ajunge director al Şcolii Profesionale din Cernăuţi. În 1904 părăseşte provincia, mutându-se la Salzburg, ca director la Şcoala de Meserii. Este considerat unul dintre salvatorii monumentelor istorice ale Bucovinei, contribuind la restaurarea bisericilor şi mănăstirilor. A sprijinit iniţiativa de fondare a Muzeului Ţării Bucovinei, din Cernăuţi (1893) şi a Muzeului Orăşenesc Suceava (1900).

În calitate de secretar al Muzeului Ţării Bucovinei, Romstorfer (foto) a propus editarea anuarului propriu, „Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museums", semnând rubrica *Aus den Mittheilungen der k .k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst und historischen Denkmale*, în care a rezumat rapoartele Comisiei Centrale din Viena, menţionând, printre altele, descoperirile neolitice şi eneolitice, inclusiv cele legate de cultura Cucuteni, de la Şipeniţ, Siret ş.a. A semnalat numeroase situri arheologice şi a întreprins cercetări de suprafaţă în Bucovina. L-a sprijinit pe Josef Szombathy în timpul cercetărilor sale din Bucovina, din anii 1893 şi 1894, inclusiv la săpăturile din staţiunile de la Şipeniţ, Hliboca şi Hlinița.

În perioada 1895–1904 a efectuat ample lucrări de decopertare de sub moloz a Cetăţii de Scaun a Sucevei, descoperind, inclusiv pe platoul din faţa cetăţii, ceramică aparţinând culturii Cucuteni şi de la începutul Epocii Bronzului, păstrată în prezent în colecţiile Muzeului Bucovinei din Suceava. De numele său se leagă descoperirea a numeroase situri şi piese arheologice valoroase, printre care menţionăm obiectele de bronz de la Şipeniţ şi depozitul de bronzuri de la Bordei

[19] J. Szombathy, *Prähistoriche Recognoscierungstour nach der Bukowina im Jahre 1893*, în JBLM, II, 1894, p. 11–21; Idem, *Zweite Recognoscierungstour in die Bukowina*, în JBLM, III, 1895, p. 20–24; Idem, *Zweite Recognoscierungstour in die Bukowina*, în JBLM, IV, 1896, p. 131–135; Idem, *Vorgeschichte*, în vol. *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*. *Bukowina*, Wien, 1899, p. 49–56. Pentru referinţe despre viaţa şi activitatea lui Szombathy vezi: R. F. Kaindl, *Prähistorisches aus der Bukowina*. *Forschungen auf dem Gräberfelde von Unterhorodnik-Prädit und in der prähistorischen Ansiedlung von Szipenitz*, în „Jahrbuch der k. k. Zentralkommission für Kunst- und historische Denkmale" (în continuare se va cita JKHD), Wien I. Jahrgang, N.F., 1903, p. 102–114; I. Andrieşescu, *Cercetări şi descoperiri arheologice în Bucovina*, în „Cronica Numismatică şi Arheologică", Bucureşti, XII, nr. 105, ianuarie-martie, 1936, p. 162–168, 170; Idem, *Bucovina şi Basarabia în lumina arheologiei*, în „Analecta", Bucureşti, I, 1943, p. 7, 9–14, 16–17; A. Heinrich, *Josef Szombathy (1853-1943)*, în MAGW, Band 133, 2003, p. 1–45; B. P. Niculică, *Din istoricul…*, p. 38–47.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

(lângă Cernăuți), aparținând primei Epoci a Fierului.

Pentru meritele sale deosebite, K. A. Romstorfer a fost recompensat nu doar de statul austriac, ci şi de autoritățile române: cavaler al ordinului „Coroana de Fier", clasa a III-a; cavaler al ordinului „Franz Josef"; Ordinul „Steaua României" în grad de comandor; Ordinul „Coroana României"; decorația de aur „Bene Merenti", clasa I. A avut calitatea de conservator pentru Bucovina al Comisiei Centrale din Viena (secțiunea a II-a) din 1888; membru corespondent al Camerei de Comerț şi Industrie din Cernăuți (1898–1904); membru corespondent străin al Academiei Române (29 mai 1914). S-a remarcat şi printr-o activitate publicistică meritorie[20], personalitatea şi activitatea sa complexă suscitând interesul istoricilor şi arheologilor deopotrivă[21].

O atenție specială merită şi distinsul profesor Raimund Friedrich Kaindl (1866–1930) (foto), cunoscut pentru studiile sale de etnografie, istorie, dar şi pentru pasiunea sa pentru arheologie, în special pentru antichitățile preistorice de la Şipeniț. Absolvent şi doctor în filosofie al Universității din Cernăuți, a funcționat o vreme la Institutul de Cercetări Istorice din Viena, până în anul 1893, când se mută la Universitatea din Cernăuți ca profesor de Istoria Austriei. În 1914 părăseşte Bucovina, fiind numit profesor la Universitatea

[20] K. A. Romstorfer, *Funde in der Bukowina*, în MEEW, XV. Jahrgang, N.F., 1889, p. 32–33; Idem, *Sereth als Fundort archäologischer Gegenstände*, în MEEW, XVII. Jahrgang, N.F., 1891, p. 80–83; Idem, *Notizen. 135*. (*Gefäße aus Schipenitz*), în MEEW, XIX. Jahrgang, N.F., 1893, p. 243–244 şi 256–fig. 29–31; Idem, *Aus den Mitteilungen der k.k. Central-Commission für Erforschung und Erhaltung der Kunst und historischen Denkmale*, în JBLM, I, 1893, p. 45–71; II, 1894, p. 115–119; III, 1895, p. 141–143; IV, 1896, p. 136–139; V, 1897, p. 83–87; VI, 1898, p. 111–115; VII, 1899, p. 104–114; XI, 1904, p. 85–89; Idem, *Notizen. 2. (Neuere interessante Funde in der Bukowina, beziehungsweise Erwerbungen des Landes-Museums*), în MEEW, XX. Jahrgang, N.F., 1894, p. 49–50; Idem, *Bronzekelt und Armspange aus Schipenitz*, în MEEW, III. Folge, II. Band, nr. 12, Dezember 1903, p. 399–400; Idem, *Funde in Burdey* (*Bukowina*), în MEEW, III. Folge, III Band, nr. 1–3, Januar-März 1904, p. 40–43.

[21] J. Szombathy, *Prähistoriche Recognoscierungstour nach der Bukowina im Jahre 1893*, în JBLM, 1894, p. 11–21; *Wer ist's? Unsere Zeitgenossen. Zeitgenossenlexikon* (Herausgegeben von Herrmann A. L. Degener), III. Ausgabe, Leipzig, 1908; L. Predescu, *op. cit.*, p. 737; D. N. Rusu, *Membrii Academiei Române* (*1866–1999*). *Dicționar*, Ediția a II-a, Bucureşti, 1999, p. 459; E. Satco, *op. cit.*, vol. II, p. 316–317; C. Şerban, *Karl Adolf Romstorfer (1854–1917)*, în „Codrul Cosminului", s.n., Suceava, nr. 2 (12), 1996, p. 511–519; B. P. Niculică, *Karl Adolf Romstorfer*, în „Crai nou", Suceava, nr. 4 250, marți, 29 august 2006, p. 5; V. M. Demciuc, *Karl Adolf Romstorfer, restaurator al monumentelor istorice din Bucovina*, în „Crai nou", nr. 4 286, miercuri, 18 octombrie 2006, p. 5; B. P. Niculică, *Din istoricul…*, p. 49–50 şi nota 125; Idem, *Karl Adolf Romstorfer, un pionnier de la recherche des dépôts de Bronzes de la Bucovine*, în vol. *Signa Praehistorica. Studia in honorem magistri Attila László septuagesimo anno*, Ediderunt Neculai Bolohan, Florica Măţău et Felix-Adrian Tencariu, Iaşi, 2010, p. 321–340.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

din Graz. Considerat a fi unul dintre istoricii reprezentativi ai Bucovinei, este autorul uneia dintre importantele lucrări de sinteză referitoare la istoria Bucovinei – *Geschichte der Bukowina* (Cernăuți, 1896), în care prezintă inclusiv descoperirile preistorice cunoscute până la acea dată în provincie.

R. F. Kaindl a avut o viață activă în peisajul cultural, în general, şi arheologic, în special, în Bucovina, participând la săpăturile de la Şipeniț alături de Josef Szombathy şi învățătorul Vasile Arici (1893), reluând ulterior cercetările, în anii 1902–1903, împreună cu Emanuel cavaler de Costin, proprietar al unei suprafețe a sitului. A mai efectuat săpături în necropolele tumulare de la Horodnic de Jos şi Hliboca. Publică obiecte preistorice găsite în Bucovina în „Mittheilungen…" şi „Jahrbuch…" (Viena), fiind autor al unui studiu detaliat despre ceramica pictată cucuteniană de la Koszylowce (astăzi Koshylivtsi, raion Zalischyts'kyi, regiunea Ternopil, Ucraina)[22]. A fost şi membru în curatoriul Muzeului Țării Bucovinei din Cernăuți, decan (1910) şi rector al Universității din Cernăuți (1912–1913). I-au fost acordate distincții precum „Crucea de război pentru merite" clasa a II-a (pentru civili) şi medalia prusacă „Crucea Roşie" clasa a II-a şi a III-a. A fost numit membru corespondent (1898) şi conservator (1909) al Comisiei Centrale din Viena[23].

Una dintre personalitățile culturale ale Bucovinei, din păcate puțin cunoscută şi valorificată, a fost şi profesorul Heinrich Klauser (1838–1911, Cernăuți). Preocupat de ştiința arheologiei, autodidact, de numele său se leagă câteva dintre descoperirile arheologice de referință ale Bucovinei. A urmat liceul din Cernăuți, apoi a studiat o vreme filosofia la

[22] R. F. Kaindl, *Geschichte der Bukowina. Erster Abschnitt. Von den älteſten Zeiten bis zu den Anfängen des Fürſtenthums Moldau* (*1342*), Czernowitz, 1896; Idem, *Notizen. 77 (Bericht über im Auguſt 1893 in der Bukowina vorgenommene prähiſtoriſche Forſchungen)*, în MEEW, XX. Jahrgang, N.F., 1894, p. 115–116; Idem, *Notizen. 119* (*Funde in der Bukowina*), în MEEW, XXIV. Jahrgang, N.F., 1898, p. 236–237; Idem, *Notizen. 17 (Archäologiſche Unterſchungen zu Waſſilen und Panka in der Bukowina)*, în MEEW, XXVII. Jahrgang, N.F., 1901, p. 47–48; Idem, *Prähistorisches aus der Bukowina. Forschungen auf dem Gräberfelde von Unterhorodnik-Prädit und in der prähistorischen Ansiedlung von Szipenitz*, în JKHD, I. Jahrgang, N.F., 1903, p. 97–114; Idem, *Prähistorisches aus der Bukowina. (Neue Forschungen in Szipenitz)*, în JKHD, II. Jahrgang, N.F., 1904, p. 18–44; Idem, *Neolitische Funde mit bemalter Keramik in Kozylowce (Ostgalizien)*, în „Jahrbuch für Altertumskunde", Zweiter Band, Wien, 1908, p. 144–150; Idem, *Beiträge zur Vorgeschichte und Ethnographie Osteuropas*, Wien und Braunschweig, 1910.

[23] Despre R. F. Kaindl vezi şi: *Wer ist's? Unsere Zeitgenossen. Zeitgenossenlexikon* (herausgegeben von Herrmann A. L. Degener), III. Ausgabe, Leipzig, 1908, p. 650; I. I. Nistor, *Raimund Frederic Kaindl (1866–1930)*, în „Codrul Cosminului", s. n., VI, 1929–1930 (1930), p. 551–552; A. A. Klein, *Raimund Friedrich Kaindl, Leben und Werk (1866–1930)*, în „Kaindl-Archiv. Mitteilungen der Raimund Friedrich Kaindl Gesellschaft", Heft 8, Stuttgart, 1990/1991, p. 37–42; A. Mais, *Das Verhältins Raimund Friedrich Kaindls zur Volkskunde*, în „Kaindl-Archiv. Mitteilungen der Raimund Friedrich Kaindl Gesellschaft", Heft 8, Stuttgart, 1990/1991, p. 42–46; O. M. Pavljuk, *Bukovina. Viznačni postati. 1774–1918 (biografičnij dovidnik)*, Černivci, 2000, p. 121–124; E. Satco, *op. cit.*, vol. I, 2004, p. 569; B. P. Niculică, *Din istoricul…*, p. 35–37 şi nota 85.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

Universitatea din Lemberg/Lwów (astăzi L'viv, Ucraina), unde audiază o vreme cursurile de filosofie. Pasiunea pentru istorie l-a făcut să se îndrepte spre Viena, unde a aprofundat filologia clasică, istoria şi geografia, în 1865 susţinând examenul pentru profesori de stat la disciplinele istorie şi geografie. La Cernăuţi a funcţionat la Şcoala Reală şi la Gimnaziul de Stat. În perioada 1883–1895 a fost director al Gimnaziului Superior din Rădăuţi. A fost inspector şcolar, funcţionar ministerial numit în 1898, membru al curatoriului Muzeului Ţării Bucovinei din Cernăuţi şi cetăţean de onoare al oraşului Cernăuţi. A fost recompensat cu Ordinul „Coroana de Fier" clasa a III-a în grad de cavaler (1908). Preocupările sale de arheologie i-au dus meritata calitate de conservator al Comisiei Centrale din Viena, pentru secţiunea I (1887–1909).

H. Klauser a studiat monumentele arheologice ale Bucovinei, manifestând interes faţă de săpăturile din cunoscuta staţiune cucuteniană de la Şipeniţ, redactând un studiu despre o serie de obiecte descoperite aici. A fost primul care a cercetat o parte din tumulii necropolelor de la Horodnic de Jos şi Volovăţ (judeţul Suceava), ulterior atribuite culturilor Komariv şi Gáva-Holihrady (grupul Grăniceşti). Întreprinde cercetări de teren şi săpături ocazionale în zona Rădăuţilor. A publicat în „Mittheilungen…", cu regularitate, mai multe descoperiri preistorice din Bucovina, trimiţând Comisiei Centrale din Viena rapoarte despre obiectele găsite la Şipeniţ[24].

Preotul şi publicistul Vasile Tomiuc (1844–1914, Rădăuţi), pasionat arheolog amator, are şi el partea sa de contribuţie la dezvoltarea arheologiei din Bucovina. Absolvent al Facultăţii de Teologie din Cernăuţi, la 28 septembrie 1872 este numit catihet la Liceul Real din Rădăuţi, ulterior devenind preot paroh la Bădeuţi, Milişăuţi şi Rădăuţi. Preocupat de istoria mănăstirilor Bucovinei, a publicat, în serial, în „Gazeta Bucovinei" (Cernăuţi), o serie de articole interesante. A participat, alături de profesorul Heinrich Klauser, la cercetări de suprafaţă în zona Rădăuţi, precum şi la primele săpături din necropola tumulară de la Volovăţ (judeţul Suceava). Începând cu anul 1898 a îndeplinit funcţia de membru corespondent al Comisiei Centrale din Viena.

[24] *Notizen. 57*, în MEEW, XVI. Jahrgang, N.F., 1890, p. 133; *Notizen. 40*, în MEEW, XXVI. Jahrgang, N.F., 1900, p. 105 (notiţele au fost publicate pe baza rapoartelor lui H. Klauser); M. Much, *Notizen. 24. (Steinzeitliche Keramik in der Bukowina)*, în MEEW, XXVIII. Jahrgang, N.F., 1902, p. 120–121 şi fig. 1–4 (notiţă realizată pe baza raportului întocmit de H. Klauser). Despre H. Klauser vezi: R. Wurzer, *Regierungsrat Heinrich Klauser*, în JBLM, XIX, 1911, p. 63–67; E. Satco, *op. cit.*, vol. I, 2004, p. 579; B. P. Niculică, *Din istoricul…*, p. 38 şi nota 96; Idem, *Un arheolog bucovinean uitat: profesorul şi conservatorul Heinrich Klauser*, în „Arheologia Moldovei", Institutul de Arheologie, Iaşi, XXXIV, 2011, p. 293–303.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

Preotul Tomiuc este descoperitorul uneia dintre raritățile arheologice din Europa: este vorba despre sceptrul cruciform eneolitic de la Bădeuți[25], păstrat astăzi în colecțiile Muzeului Bucovinei din Suceava. Acest obiect deosebit a fost menționat şi reprezentat grafic de Josef Szombathy în capitolul sugestiv intitulat *Vorgeschichte,* din celebra monografie *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina* (1899)[26].

*

Raportându-ne la stadiul actual al cunoaşterii istoriei arheologiei din Bucovina, legat de apariția şi dezvoltarea acestei ştiințe, suntem de părere că aceasta a urmat o evoluție pozitivă cantitativ şi calitativ, conformă cu practicile legislative şi normele metodologice europene ale secolului al XIX-lea, în principal, de inspirație austriacă, desigur, cu o anumită întârziere, oarecum comună şi altor domenii ale științei. Dacă ținem seama de organizarea administrativă a secolului al XIX-lea, într-adevăr, prin activitatea Comisiei Centrale din Viena şi a unor personalități – precum J. von Gutter, J. Szombathy, K. A. Romstorfer, R. F. Kaindl –, arheologia are ca fundament, în Bucovina, factorul austriac; acesta a reprezentat „scânteia" ce a declanşat reacția românilor, care s-au organizat în prima societate arheologică română, sub coordonarea lui D. Olinescu.

Firește, influențele din zona Moldovei şi Țării Româneşti (ulterior din România) nu puteau lipsi, ele completând şi compensând anumite lacune. Datele prezentate pe scurt în studiul de față nu răpesc din valoarea contribuției factorului local, românesc, la cunoaşterea trecutului arheologic al Bucovinei. Din contră, constatăm că echipele de lucru au fost mixte, mereu austriecii au colaborat cu arheologi amatori români precum D. Olinescu, V. Prelicz, V. Arici, E. de Costin, V. Tomiuc şi mulți alții. În plus, Comisia Centrală din Viena a numit conservatori şi membri corespondenți români, alături de austrieci, pentru înregistrarea evidențelor arheologice, documentaristice şi a monumentelor din provincie.

Realizări de marcă, aşa cum sunt operele lui D. Olinescu, care pot fi grupate în activitate publicistică, de conştientizare a publicului cu privire la valoarea descoperirilor arheologice şi de cercetare propriu-zisă (ex. repertoriul şi harta arheologică a Bucovinei), reprezintă o etapă de maturitate în gândirea acelor vremuri, confirmată şi de rapoartele serios întocmite, trimise Comisiei Centrale din

[25] *Suczawitzerbach*, *Fund*, în MEEW, Dritte Folge, Band VI, nr. 8, august 1907, p. 200 (notița a fost întocmită pe baza raportului lui Vasile Tomiuc).

[26] J. Szombathy, *Vorgeschichte,* în vol. *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina,* Wien, 1899, p. 49–56; P. Rezuş, *Contribuții la istoria oraşului Rădăuți*, Bucureşti, 1975, p. 24; M. Ignat, *Necropola tumulară hallstattiană de la Volovăț – „Dealul Burlei"*, în „Suceava", V, 1978, p. 108; B. P. Niculică, *Sceptres cruciformes en pierre de l'Énéolithique découverts sur le territoire de la Moldavie,* în vol. *Itinera in praehistoria. Studia in honorem magistri Nicolae Ursulescu quinto et sexagesimo anno*, Ediderunt Vasile Cotiugă, Felix-Adrian Tencariu et George Bodi, Iaşi, 2009, p. 180–182 şi fig. 1–2; Idem, *Din istoricul…*, p. 52 şi nota 137.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

Viena[27]. Astfel, amatorii au depăşit acest stadiu şi, fără a avea studii de specialitate în domeniul istoriei, au compensat prin dăruire, pasiune şi chiar sacrificiul personal. Din păcate, Primul Război Mondial avea să distrugă practic acest progres, iar linia de evoluție pozitivă a cercetării, din perioada interbelică, avea să fie continuată în perioada postbelică.

Toate aceste momente şi personalități merită a fi evocate aici, întrucât integrează pe plan național şi european ştiința arheologiei din zona noastră de referință.

[27] Vezi colecția „Mittheilungen", Wien, *passim.*

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)

ARHEOLOGIE ŞI ARHEOLOGI ÎN BUCOVINA SECOLULUI AL XIX-LEA. DE LA ANTICARISM LA INSTITUȚIONALIZARE

BOGDAN-PETRU NICULICĂ

Archäologie und Archäologen in der Bukowina im 19. Jahrhundert. Vom Antiquitätensammeln zur Institutionalisierung

(*Zusammenfassung*)[*]

Die Rekonstruktion des kulturellen, wissenschaftlichen und künstlerischen Lebens der Bukowina bedeutet, unter anderen, das komplexe Studium einiger Persönlichkeiten, die zu ihren Tätigkeitsgebieten einen grundsätzlichen Beitrag brachten. Als Wissenschaftszweig, dem der Kenntnisdrang hinsichtlich des Werdens der uralten, mittelalterlichen oder gegenwärtigen Gesellschaft zugrundeliegt, ist die Archäologie heute eine Notwendigkeit.

Die vorliegende Studie behandelt die Anfänge dieses Wissenschaftszweiges in der Bukowina während der Militärverwaltung und versucht, die Ergbnisse der ur- und frühgeschichtlichen Forschungen darzustellen. Diese Forschungen wurden durch die österreichische gesetzgebende und institutionelle Tätigkeit ermöglicht. In diesem Sinne war die Gründung der Wiener „Zentralkommission für Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale“ für die Entwicklung der Archäologie als Wissenschaft innerhalb der Monarchie, einbegriffen der Bukowina ausschlaggebend. Diese Kommission ernannte viele Restauratoren und Korrespondenten, unter denen sich gleichmässig Österreicher und Rumänen befanden.

Was die institutionelle Tätigkeit betrifft, bemerken wir die schwerwiegende Rolle einiger der kulturellen Provinzelite gehörenden Persönlichkeiten, wie z. B. J. von Gutter, J. von Szombathy, K. A. Romstorfer, R. F. Kaindl, H. Klauser, D. Olinescu, V. Tomiuc, J. Fleischer, D. Isopescul und viele andere mehr, denen die Gründung der Serether Museumsgesellschaft, der Rumänischen Gesellschaft für Archäologie, des Bukowiner Landes-Museums und des Stadtmuseums in Suczawa zu bedanken ist.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Archäologie, Bukowina, Urgeschichte, das 19. Jahrhundert, Intelektuelleneliten.

[*] Traducere de: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

BDD-A32946 © 2013 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:19 UTC)